

Dariusz Nowacki

STAN BADAŃ NAD KATEDRĄ WAWELSKĄ W CZASACH NOWOŻYTNYCH

Zwięzłe zrekapitulowanie ogromnej masy, czasami niezwykle istotnych przyczynków do historii krakowskiej katedry w okresie nowożytnym — nierzadko rozsianych na marginesie rozważań pozawawelskich — jest przedsięwzięciem tyleż karkołomnym co niewykonalnym. Powodem, dla którego jednak powstało niniejsze opracowanie i odbyła się sesja w Stowarzyszeniu Historyków Sztuki¹, jest nieakceptowanie dość rozpowszechnionej opinii o zadowalającym stanie wiedzy na temat pierwszej świątyni Rzeczypospolitej w XVI–XVIII w. Drugi tom *Dziejów Krakowa* oraz opublikowana ostatnio pierwsza część *Dziejów diecezji krakowskiej* autorstwa ks. Bolesława Stanisława Kumora² sygnalizują podstawowe dla naszej katedry problemy, takie jak struktura uposażeń i jej wpływ na funkcjonowanie duchowieństwa obsługującego świątynię, udział dworu królewskiego w jej codziennym życiu, przejawy mecenatu artystycznego świeckich — panujących i możnowładztwa. Niemal wszyscy biskupi krakowscy zasługują na wnikliwe monografie; organizacja diecezji także domaga się systematycznego studium.

Pragnę skupić się na problematyce historyczno-artystycznej, którą w r. 1965 podsumował *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, stanowiący punkt wyjścia niniejszego przeglądu opublikowanych ustaleń oraz postulatów badawczych.

Zdecydowana większość prac traktujących o kulturze artystycznej katedry, odnosi się do w. XVI. Z pierwszego dziesięciolecia po r. 1500

¹ Niniejsza książka, pierwotnie zaplanowana jako zbiór materiałów z sesji naukowej pod tym samym tytułem, zorganizowanej przez Oddział Krakowski SHS w dniu 19 kwietnia 1997, zawiera — z przyczyn niezależnych od Redakcji — jedynie niektóre z prezentowanych wówczas referatów.

² Praca opatrzona datą wydania: 1998 ukazała się na rynku 4 marca 1999.

pochodzą tak ważne dzieła, jak Graduał Olbrachta, relikwiarz na głowę Św. Stanisława, ornat Kmity i brązowe płyty nagrobne z warsztatu Vischerów, które stylistycznie należą jednak do poprzedniej epoki. Rozprawy na ich temat uwzględniono w załączonym zestawieniu bibliograficznym z uwagi na wymogi chronologii.

Z prac Jana Białostockiego, Adama Bochnaka, Andrzeja Fischingera, Lecha Kalinowskiego, Jerzego Kowalczyka, Heleny i Stefana Kozakiewiczów, Jerzego Z. Łozińskiego, Katarzyny Mikockiej-Rachubowej, Stanisława Mossakowskiego, Jerzego Szablowskiego i Mieczysława Złata niedwuznacznie wynika kluczowa rola dzieł małej architektury i rzeźby sprawionych do wawelskiej świątyni — dla wykształcenia się typów mauzoleów kopułowych oraz nagrobków, powielanych i trawestowanych przez ponad wiek w całej środkowej Europie. To jedno z najdonioślejszych osiągnięć polskiej historii sztuki, coraz szerzej uwzględniane zagranicą, dzięki obcojęzycznym wersjom najnowszych opracowań — zwłaszcza traktującym o kaplicy Zygmuntońskiej oraz biogramom w światowych słownikach. Trzeba jednak przypomnieć o długiej liście postulatów badawczych, sformułowanej w r. 1987 przez Fischingera w recenzji *Rzeźby XVI wieku w Polsce* Heleny Kozakiewiczowej. Chodzi m. in. o wnikliwe uporządkowanie i poprawną interpretację stosunkowo skąpego zasobu archiwaliów odnoszących się do XVI-wiecznych poczynąń artystycznych. Fundamentalny wkład ks. prof. Bolesława Przybyszewskiego, zwłaszcza w ustalenie istotnych faktów z życia artystów zatrudnionych w katedrze, jest godzien przypomnienia tym bardziej, iż sama edycja opracowanych przez niego źródeł pozostawia nieco do życzenia — zwłaszcza z powodu braku solidnego, krzyżowego indeksu. Czytelnikom *Wypisów źródłowych do dziejów Wawelu* umknęła niejedna ważna informacja, a nawet interpretacja, jak choćby określenie miejsca pierwotnego ustawienia tzw. ołtarza zatorskiego. Z niecierpliwością oczekujemy na wypisy z drugiej połowy XVI stulecia. Inne stare znaleziska archiwalne dopiero stają się przedmiotem szczegółowych dociekań, by wymienić przygotowywaną przez Krzysztofa J. Czyżewskiego monografię mauzoleum Kmitów.

Po serii wzajemnie dopełniających się prac na temat kaplicy Zygmuntońskiej bardzo zbliżyliśmy się do poznania artystycznej genezy i ideowej wymowy dekoracji rzeźbiarskiej, w której Mossakowski wyróżnił sześć grup stylistycznych w obrębie płaskorzeźb oraz cztery grupy marmurowych rzeźb. Korekt wymaga rozpoznanie dorobku Berrecciego i Bernardina de Gianotis, zaś komentarza — nowa monografia Padovana autorstwa Anne Markham Schulz. Można też liczyć na zapowiadane przez Fischingera uzupełnienie do książki o Santi Guccim, jak i szczęśliwe odkrycia archiwalne w rodzaju źródłowego potwierdzenia autorstwa i daty wykonania nagrobka Zygmunta Augusta. Spośród opracowań zmierzających do rekonstrukcji pierwotnego wyglądu innych renesansowych zespołów architektoniczno-

-rzeźbiarskich na szczególną uwagę zasługują artykuły Andrzeja Rottermunda, Jerzego Szablowskiego, Katarzyny Mikockiej-Rachubowej i Jerzego Miziołka o kaplicy-mauzoleum biskupa Padniewskiego oraz studium ostatniego z wymienionych badaczy o tabernakulum Padovana³, w którym m. in. ostatecznie odrzucono bezpośredni związek z Wawelem aniołów i czterech medalionów z tabernakulum w kościele Mariackim. Także ołtarz Św. Doroty w Bodzowie oraz rzeźba w Grodzisku otrzymały osobne monografie. Okazję do podsumowania wiedzy o renesansowym ołtarzu głównym, znajdującym się obecnie w Bodzentynie, stwarza prowadzona aktualnie jego konserwacja. Pawłowi Pencakowskiemu zawdzięczamy uwagi o XVI-wiecznym wyglądzie wieży Wikaryjskiej i jej zależności od zwieńczenia wyższej wieży Mariackiej.

Najpilniejszy postulat badawczy dotyczący XVI stulecia wiąże się z kaplicą Zygmuntofską. Wydany w r. 1991 tom archiwaliów odnoszących się do jagiellońskiego mauzoleum wymaga niestety uzupełnień o opuszczone glossy z marginesów kolejnych wizytacji, a zwłaszcza o pominięte części inwentarzy i wizytacji opisujące ruchome wyposażenie — począwszy od wizytacji Łubieńskiego aż do końca w. XIX. Po pracach Adama Bochnaka, Heinricha Kohlhausena, J. F. Haywarda i Carla Hernmarcka zespół argenteriów fundacji Zygmunta I trzeba uznać za najwybitniejszą spośród zachowanych w środkowej Europie kreację złotnictwa pierwszej połowy w. XVI, co nie zwalnia od podjęcia bardziej szczegółowych studiów przy okazji postulowanej od kilku lat konserwacji srebrnego ołtarza. Jej wyniki pozwoliłyby także na odniesienie się do przestarzałego opracowania Hansa Georga Gmelina o Georgu Penczu. W sprawie portretów Anny Jagiellonki znad wejścia do kaplicy, po uwagach Elżbiety Błażewskiej, Jerzego T. Petrusa i Jerzego Lileyki, przyszła pora na monograficzne studia, w przypadku wizerunku w stroju wdowim — poprzedzone konserwatorskim rozpoznaniem jego oryginalnych partii.

Jest swoistym paradoksem, iż zachowany zasób tekstyliów z kaplicy Zygmuntofskiej, którego klasa artystyczna i różnorodność pozwala uznać go za jeden z najistotniejszych składników królewskiej fundacji, oczekuje na rozpoznanie, policzenie i gruntowną analizę⁴. Nie opublikowane studium Jerzego Holca o haftowanym antependium sprawionym sumptem Anny Jagiellonki⁵, a także praca Ireny Burnatowej zasygnalizowały spore moż-

³ Rewizji wymaga zaproponowana rekonstrukcja wawelskiego tabernakulum — bardzo wątpliwa jest przynależność do niego płaskorzeźby z postacią Boga Ojca, a nie przesądzona ostatecznie — małego tempietta z kościoła w Modlnicy.

⁴ Okazję taką stworzy pokazanie całego zespołu na wystawie *WAWEL 1000-2000* w Zamku Królewskim na Wawelu w maju r. 2000.

⁵ Podczas niniejszej sesji w SHS Autor wygłosił odczyt na ten temat, będący skrótem pracy magisterskiej obronionej przez niego w Instytucie Historii Sztuki UJ w r. 1990; nie dostarczył tekstu do druku.

liwości badawcze w tym względzie. Trudno mówić o całościowym spojrzeniu na jagiellońskie mauzoleum bez zdania sobie sprawy z miejsca tkanin w jego wyposażeniu.

Nie sposób uznać za zadowalające dotychczasowe ustalenia w sprawie pozostałych składników pierwotnego wyposażenia kaplicy Zygmuntońskiej, zwłaszcza grobowego, pomimo przyczynków Zdzisława Żygulskiego, Jana Samka, Jerzego Banacha, Jerzego Pietrusińskiego, Magdaleny Adamskiej i Krzysztofa J. Czyżewskiego, Wacława Urbana oraz znajdującego się w druku cennego artykułu Marka Janickiego. W tym miejscu trzeba też odnotować zarys dziejów muzyki na Wawelu oraz studium Barbary Tuchołki-Włodarskiej o ikonografii sarkofagu Zygmunta Augusta.

Dyskutowana przez Teresę Witkowską-Zychiewicz, Andrzeja Ryszkiewicza, Elżbietę Błażewską, Janinę Ruszczycównę, Jerzego T. Petrusa, Zdzisława Żygulskiego i Janinę Dzióbkową, rola obu wawelskich wizerunków Stefana Batorego w wykształceniu się samodzielnego portretu polskiego, w przyszłości z pewnością przyniesie kolejne konstatacje, bogatsze o uwzględnienie coraz szerszego zasobu rozpoznanych konterfektów z XVI stulecia. Rozproszony zespół wawelskich epitafiów, po pracy Witkowskiej-Zychiewicz i kilku przyczynkach, ponownie winien stać się przedmiotem zainteresowania. Najstarszą spośród zachowanych chorągwi nagrobnych, upamiętniającą wojewodę krakowskiego Stanisława Barziego († 1571), opracowali Irma Kozina i Jan K. Ostrowski, ich ustalenia uzupełnił Marek Janicki.

Wielokrotne, stare interwencje konserwatorskie oraz uszkodzenie po hitlerowskiej grabieży, uniemożliwiają weryfikację atrybucji obrazu *Oplakiwanie Chrystusa*, który A. de Bosque zaliczyła do warsztatowych prac Quentina Metsysa. Krakowskie iluminatorstwo związane z Wawelem do czekało się ostatnio gruntownej syntezy pióra Barbary Miodońskiej.

O szesnastowiecznym złotnictwie spoza kaplicy Zygmuntońskiej wiemy wciąż zbyt mało, pomimo uwag Pietrusińskiego na temat tak zwanego kielicha Konarskiego, skorygowanych przez Adamską i Czyżewskiego, a zwłaszcza pomimo w najwyższym stopniu kontrowersyjnego katalogu złotnictwa skarbcza i katedry na Wawelu autorstwa Aldony Soltysówny. Krytyczna recenzja tego wydawnictwa swą objętością dorównałaby przedmiotowi recenzji⁶.

⁶ Ów „korpus” złotnictwa katedralnego dwukrotnie wymienia te same przedmioty (A. Soltysówna, *Złotnictwo skarbcza i katedry na Wawelu*, Kraków 1993, s. 32, nr 3 i s. 66–67; s. 50–51, nr 5–6), uwzględnia wyroby nie będące własnością katedry, a jedynie czasowo eksponowane w Muzeum Katedralnym (*Ibid.*, s. 71–72, nr 2), pomijając szereg innych, z reguły bardzo interesujących, przede wszystkim siedemnasto- i osiemnastowiecznych (np. kielich z ok. 1600, bugia z lat 1657–1679), a nawet starszych (para XVI-wiecznych lasek procesyjnych — zob. *Między Hanzą a Lewantem. Kraków europejskim centrum handlu i kupiectwa. Katalog wystawy. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków, grudzień 1995–marzec 1996*,

Najwspanialszy orientalny kobierzec związany z Polską, datowany między r. 1524 a 1576, podzielony między muzea w Krakowie i Paryżu, na krótko połączony w roku 1968, doczekał się niezależnych haseł katalogowych podsumowujących aktualny stan wiedzy. Wśród nie publikowanych dzieł godnych przebadania, należy wspomnieć o okazałym medalu autorstwa Hansa Reinharta z r. 1544 z wyobrażeniem Trójcy Św. — najcenniejszym numizmacie w katedrze.

Opublikowana w roku 1980 książka Michała Rożka pozostaje najważniejszym, nieomal modelowym opracowaniem siedemnastowiecznej katedry, uwzględniającym wcześniejszą literaturę i lwią część niezwykle obfitych archiwaliów. Ujmując wszystkie istotne kwestie historyczne, w zasadzie tylko w odniesieniu do konfesji Św. Stanisława i kaplicy Wazów wykracza poza pierwszą historię sztuki, pozostałe zjawiska artystyczne ledwie sygnalizując. Intensyfikacja badań nad sztuką tego stulecia zaowocowała tak znacznym rozszerzeniem analizowanego materiału zabytkowego, iż mimo wielu spektakularnych osiągnięć, w rodzaju monumentalnej pracy Adama Miłobędzkiego, coraz więcej problemów zostaje postawionych, a nie wyjaśnionych. Jednym z najistotniejszych zdaje się, wywołana przez Mariusza Karpowicza, kontrowersja w sprawie autorstwa konfesji Św. Stanisława. Jan Trevano nie jest jedynym artystą, wokół którego narosło tyle sprzecznych poglądów, iż bez podjęcia skrupulatnej analizy całego dorobku, osadzonej w europejskim kontekście, nie sposób wyjść z gąszczy wzajemnie wykluczających się atrybucji. Drugim nieszczęsnym artystą jest Constantino Tencalla, któremu Karpowicz przypisał epitafium kanonika Stanisława Garwaskiego († 1635) w kaplicy Św. Mikołaja, trzecim, chyba najnieszczęśliwszym — Sebastian Sala — domniemany autor nagrobka biskupa Andrzeja Lipskiego, ostatnio konserwowanych bramek w murze otaczającym katedrę oraz wystrojów kaplic Zadzika⁷ i Mariackiej. Dekorację wnętrza ostatniej z wymienionych kaplic związał Karpowicz z twórcą kaplicy Denhoffów na Jasnej Górze, identyfikowanym z Franciszkiem Zaorem.

Najbardziej oczekiwaną monografią jest nadal dotąd nie napisana praca o Gisleim, czy choćby pełna publikacja jego szkicowników. Dotychczasowe ustalenia Niny Miks-Rudkowskiej, Wojciecha Kreta, Jerzego A. Chrościckiego, Rożka, Mossakowskiego i Karpowicza mają niestety

Kraków 1995, s. 96). Pomyłki w datowaniu sięgają kilku stuleci — jak w przypadku XX-wiecznych kaset na ołtarzu Św. Stanisława (*Ibid.*, s. 79, nr 8 — jako w. XVII) czy XIX-wiecznych insygniów egzekwialnych (*Ibid.*, s. 60–61, nr 1 — jako w. XVII ?). Kilkakrotnie wyroby wykonane ze złota określono jako srebrne (*Ibid.*, s. 13–14, nr 16; s. 36–37, nr 3).

⁷ Swoistym fenomenem pozostaje, skądinąd bardzo rzetelny, artykuł monograficzny autorstwa Karoliny Targosz, opublikowany bez wprowadzania zmian po trzydziestu latach od chwili powstania.

wycinkowy charakter. W odniesieniu do spraw wawelskich na szczególne uznanie zasługuje studium Karpowicza o współpracy Gisleniego z Francesco de Rossi, w którym m. in. zakwestionowano udział tego ostatniego w powstaniu stiuków na pendentywach kaplicy Wazów. Wspomnijmy jeszcze o niedawno opublikowanym przez Czyżewskiego przyczynku do XIX-wiecznej konserwacji ołtarza głównego.

Zarówno sama konfesja Św. Stanisława, jak ikonografia Patrona Polski i procesja ku jego czci z Wawelu na Skalkę doczekały się osobnych studiów, w odróżnieniu od trumny świętego. Mamy tu do czynienia zaledwie z przyczynkami; nie opublikowano nawet szczegółowej dokumentacji fotograficznej, a wygląd trumny w kilkanaście lat po konserwacji skłaniał do pilnej, tym razem udanej, interwencji. Wysoka klasa rzeźb wiązanych z Antonio Lagostinim kwalifikowałyby je do odrębnego potraktowania. Drobną plastykę ze zbiorów katedry reprezentują nie opracowane wyroby z kości słoniowej, w tym znakomitej klasy figurka Chrystusa Zwycięzcy Śmierci z początku w. XVII.

Obraz Saturnina Świerzyńskiego (r. 1883) stwarza okazję do skonfrontowania z archiwaliami nie zachowanej manierystycznej i barokowej dekoracji malarskiej w skarbcu. Na przebadanie czeka *Ukrzyżowanie* w głównym ołtarzu, przypisywane Trycjuszowi, Dolabelli lub Blechowskiemu. Dzięki przeprowadzonej przez Czyżewskiego analizie dwóch obrazów z 1. połowy w. XVII udało się odtworzyć wygląd znanych z inwentarzy katedralnych paramentów liturgicznych.

W r. 1991, przy okazji wypożyczenia na wystawę w Bolonii i Cento, obraz Guercina *Ukrzyżowanie ze ŚŚ. Elżbietą Węgierską i Franciszką Rzymianką* zyskał erudycyjne hasło katalogowe, w którym m. in. powołano trzy zachowane rysunki przygotowawcze, udowadniając przy tym niezwykłą klasę tego płótna, oraz zrekonstruowano jego losy począwszy od fundacji w r. 1630 do kościoła w Forli.

Karpowicz jest autorem ciekawej atrybucji Claude Callotowi *Wniebowzięcia Matki Boskiej* z kaplicy Wazów. Natomiast niesłusznie poza wszelkim zainteresowaniem znalazły się takie obrazy jak wizerunek Zygmunta III, pochodzący od karmelitów bosych w Krakowie czy, ostatnio zakonserwowane przedstawienie *Tobiasza uzdrawiającego swego ojca* według Domenico Fetti.

Zespół siedemnastowiecznego złotnictwa w katedrze, pomimo zdisiętkowania w XVIII stuleciu, jest jednym z lepiej rozpoznanych, choć i tu zdarzają się wykraczające ponad przeciętność, nie publikowane okazy, jak augsburski ołtarzyk i kielich z samego początku w. XVII czy bugia z lat 1657–1679, niegdyś opatrzona herbem Łabędź. Niestety pokaz z r. 1993 w Muzeum Katedralnym, który dał możliwość autopsji tych argenterii, pozbawiony był katalogu. Natomiast wystawa *Narodziny stolicy* oraz znaj-

dujący się w druku artykuł Magdaleny Piwockiej zaowocowały polemicznym względem niektórych ustaleń Elżbiety Daunowej, spojrzeniem na genezę artystyczną misy i dzbana fundacji Krzysztofa Chodkiewicza. Istotne uwagi w sprawie relikwiarza Gwoźdźcia Pańskiego opublikował Michał Woźniak, zaś Andrzej Ciechanowiecki wysunął, niestety nie weryfikowalną, hipotezę o pochodzeniu kielicha fundacji Stanisława Lubomirskiego z warsztatu Andreasa Mackensena I. Niedawna konserwacja tabernakulum stała się sposobnością do korekty dotychczasowych poglądów o czasie jego powstania i dokonanych przeróbkach. Uwagi monografistów biskupa Trzebieckiego uszedł fakt ofiarowania przez niego do katedry wspomnianego obrazu Metsysa, oprawionego w srebrną ramę, która bez śladu (także w postaci fotografii) zaginęła po r. 1939. Nie można też zapomnieć o wkładzie Chrzanowskiego w rozpoznanie fundacji biskupa Dąbskiego oraz o ujawnionym jego emocjonalnym stosunku do kreacji Johanna Christiana Bierpfaffa. Z kolei Birute Vitkauskienė zauważyła — wynikającą z tożsamości warsztatu — identyczność budowy i wymiarów trumien Ludwiki Marii Gonzagi na Wawelu oraz Janusza Radziwiłła w Kiejdanach.

O mizernym stanie wiedzy na temat staropolskich klejnotów przekonuje choćby zapoznany zespół, zaprojektowany specjalnie do naszywania na infułę Andrzeja Lipskiego. Zaledwie jeden z jego elementów pojawił się w pracy Dariusza Nowackiego i Magdaleny Piwockiej. Przedmioty wydobyte z grobów, mimo wzmianek Żygulskiego, Fischingera, Rożka i Czyżewskiego, oczekują na zbadanie. Najlepszym tego przykładem jest łańcuch znaleziony w trumnie Konstancji Austriaczki, do niedawna błędnie łączony z Zygmuntem III. Z pochówkiem tego monarchy bezpodstawnie wiązano także ozdobny kałkan ze zbiorów Zamku Królewskiego na Wawelu. Tureckie trofea — buńczuk oraz strzemię Kara Mustafy — są obecne w literaturze, zwłaszcza związanej z rocznicą Odsieczy Wiedeńskiej.

O możliwościach jakie stwarzają systematyczne badania jednej grupy zabytków poucza książka Marii Hennel-Bernasikowej, poprzedzona studium o imporcie tapiserii z Holandii do Polski w w. XVII⁸.

Do najlepiej opracowanych XVII-wiecznych tekstyliów należą te, które opuściły katedrę, a to: kapa fundacji biskupa Piotra Tylickiego w Piotrowinie, ornat i para dalmatyk sprawione przez biskupa Piotra Gembickiego oraz tak zwana chorągiew carów Szujskich w Muzeum Czartoryskich, a zwłaszcza chorągiew turecka zdobyta przez Sobieskiego pod Wiedniem. Wśród najślabiej przebadanych tkanin odnajdujemy takie

⁸ Przy okazji warto skorygować rozpoznanie tematu fragmentarycznie zachowanego gobelinu, który zapewne otwierał serię *Wojny Trojańskiej*, ukazującego moment przekazania małego Parysa w ręce pasterza Agelaosa — por. M. Hennel-Bernasikowa, *Gobeliny katedry wawelskiej*, Kraków, 1994, s. 108–109, 147, il. 52, kat. nr 11.

rarytasy jak obicia ściennie w kapitularku oraz nie publikowany *tapis polonais*. Nie udało się odnaleźć zaginionej u schyłku ubiegłego wieku infuły fundacji biskupa Jana Małachowskiego eksponowanej w r. 1883 na wielkiej wystawie w Sukiennicach.

Na koniec przeglądu zabytków z w. XVII należy odnotować uwagi Samka o krzesło biskupa Gembickiego oraz zależności stall w kolegiacie sandomierskiej od siedzisk w prezbiterium naszej katedry.

Podstawową rejestracją przemian, które zaszły w omawianej świątyni w XVIII stuleciu pozostaje artykuł Józefa Lepiarczyka i ks. Bolesława Przybyszewskiego, wzbogacony tomem wypisów z *Fabrica Ecclesiae* i cennymi planami oraz relacjami zebranych przez Szablowskiego. Rożkowi zawdzięczamy studia o ostatniej wawelskiej koronacji oraz związkach Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Augusta z Krakowem.

Nie przyjęła się atrybucja Baltazarowi Fontanie hełmu wieży zegarowej, uświadamia ona jednak konieczność intensyfikacji badań nad stylem Kacpra Bażanki — jak wolno sądzić — twórcy tego arcydzieła. Lepiarczyk celnie zanalizował udział Placidiego w przekształceniu wnętrza katedry, zaś Andrzej Betlej opublikował odnaleziony przez siebie projekt pomnika biskupa Jana Aleksandra Lipskiego. Osobne studia poświęcono działalności ks. Jacka Łopackiego oraz ks. Sebastiana Sierakowskiego, z tym ostatnim związane nagrobek biskupa Kajetana Sołtyka.

Obok metodologicznie chybionej monografii Kuntzego pióra Dariusza Dolańskiego pojawił się artykuł Karpowicza, który, jak się zdaje trafnie, powiązał z Czechowiczem obraz *Św. Mateusz* w kaplicy Lipskich, jednocześnie „odpisując” Kuntzemu trzy obrazy w ołtarzach ambitu. Datowana 1767 *Wizja bł. Wincentego Kadłubka* wzbogaciła zapoznany dorobek Salvatore Monosilio. Na uwagę zasługuje także dość osobliwy wizerunek biskupa Piotra Tomickiego namalowany w r. 1796 przez Józefa Faworskiego.

Od generalnie niewysokiego poziomu XVIII-wiecznego złotnictwa odstaje kielich fundacji kanonika Wielogłowskiego, mający kilka równie wybitnych odpowiedników opartych na tym samym pierwowzorze, wskazanych przez Czyżewskiego. Warto też wspomnieć o różnych przejawach aktywności Lekszyckich, nieznannej parze kandelabrow z warszawskiego warsztatu Jana Jerzego Bandau I, a przede wszystkim o bezprzykładnym zniszczeniu pokażnej części zasobu skarbcza w drugiej połowie w. XVIII.

Burzliwe, archiwalnie dobrze udokumentowane dzieje ołtarzyka będącego palladium rodu Sołtyków, czekają na opracowanie pomimo nie nazbyt atrakcyjnej dzisiejszej formy samego dzieła. Podobnie wypada skomentować skromne faldistorium, dotąd datowane na wiek XVI, w rzeczywistości sprawione przez biskupa Franciszka Potkańskiego.

Coraz liczniej ujawniające się dzieła François Glaize'a skłaniają do szczegółowych badań, wykraczających poza ustalenia Agnieszki Bender.

Chodzi przede wszystkim o identyfikację miejsca usytuowania warsztatu. Ornat kurdybanowy z naszej katedry znalazł się w katalogu tego typu wyrobów zachowanych w Polsce. Konserwacje miecza użytego podczas koronacji Augusta III oraz płaszcza koronacyjnego Stanisława Augusta przyczyniły się do poznania specyfiki tych naprędce wykonanych przedmiotów.

Niniejszy, z konieczności, pobieżny przegląd dokonań, zamierzeń i postulatów badawczych abstrahował od obecnego miejsca przechowywania danego wawelianum, jak też od czasu pojawienia się go w katedrze — nierzadko w kilkaset lat od daty powstania. Z szerszej perspektywy nie jest to takie istotne, choć podstawowe znaczenie mają dla nas zabytki powstałe dla tej świątyni. To co zostało tu zasygnalizowane, niech będzie pochwałą mozolnego drążenia szczegółów zamiast przedwczesnych prób refleksji ogólniejszej natury.

Poniższe zestawienie obejmuje możliwie wszystkie istotniejsze prace traktujące — choćby marginalnie — o katedrze i jej wyposażeniu z w. XVI–XVIII, powstałe po r. 1965, tzn. nie ujęte w bibliografii zamieszczonej w KZSP Wawel. Publikacje podzielono według dziedzin sztuki, a w ich obrębie na stulecia, szeregując chronologicznie. Pominięto opracowania encyklopedyczno-słownikowe, w tym mający duże znaczenie, pokaźny zestaw biogramów w: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze, rzeźbiarze, graficy*, I–VI, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971–1998; *Polski Słownik Biograficzny*, XII/1 (z. 52)–XXXVII/4 (z. 155), Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–1997; [*Saur*] *Allgemeines Künstlerlexikon. Die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, I–III, Leipzig 1983–1990, IV–XX, München–Leipzig 1993–1998; *Dizionario Biografico degli Italiani*, VIII–II, Roma 1966–1997.

Zestawienie zamknięto na pracach wydanych do końca r. 1998.

Źródła

Inwentarz katedry wawelskiej z roku 1563, oprac. A. Bochnak, Kraków 1979 [Źródła do dziejów Wawelu, X]. — *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu z archiwaliów kapitułnych i kurialnych krakowskich 1501–1515*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków, 1965 [Źródła do dziejów Wawelu, IV, red. O. Łaszczyńska]; *Wypisy...1516–1525*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków, 1970 [Źródła do dziejów Wawelu, V, red. O. Łaszczyńska]; *Wypisy...1526–1529*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków, 1970 [Źródła do dziejów Wawelu, XI, cz. 1, red. A. Franaszek]; *Wypisy...1530–1533*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków, 1986 [Źródła do dziejów Wawelu, XI, cz. 2, red. A. Franaszek]; *Wypisy...1534–1535*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków, 1987 [Źródła do dziejów Wawelu, XI, cz. 5, red. A. Franaszek]; *Wypisy...1536–1538*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków, 1989 [Źródła do dziejów Wawelu, XII, cz. 1, red. A. Franaszek]; *Wypisy...1539–1541*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków, 1991 [Źródła do dziejów Wawelu, XII, cz. 2, red. A. Franaszek]; *Wypisy...1542–1545*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków, 1997 [Źródła do dziejów Wawelu, XII, cz. 3, red. A. Franaszek]. — *Wypisy źródłowe do dziejów Wawelu. Artysty i rzemieślnicy krakowscy w latach 1526–1535*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków 1985 [Źródła do dziejów Wawelu, XI, cz. 4]. — *Kaplica Zygmuntowska. Materiały źródłowe 1517–1977*, oprac. A. Franaszek, B. Przybyszewski, Kraków 1991 [Źródła do dziejów Wawelu, XIII, red. A. Franaszek]. — *Fabrica Ecclesiae Cracoviensis. Materiały źródłowe do dziejów katedry krakowskiej w XVIII wieku z archiwaliów kapitułnych i kurialnych krakowskich*, oprac. B. Przybyszewski, Kraków 1993 [Źródła do dziejów Wawelu, XIV, cz. 1, red. A. Franaszek].

Ogólne

J. Banach, *Dawne widoki Krakowa*, wyd. I, Kraków 1967, wyd. II, Kraków 1983. — T. Dobrowolski, *Sztuka Krakowa*, wyd. IV, Kraków 1971; wyd. V, Kraków 1978. — Z. Żygulski jun., *Turkish Trophies in Poland and the Imperial Ottoman Style*, „Armi Antiche”, 1972, s. 31, 45, il. 1. — J. A. Chrościcki, *Pompa Funerbris. Z dziejów kultury staropolskiej*, Warszawa 1974. — T. Dobrowolski, *Sztuka polska od czasów najdawniejszych do ostatnich*, Kraków 1974. — M. Rożek, *Uroczystości w barokowym Krakowie*, Kraków 1976 [Cracoviana, II, Ludzie i wydarzenia]. — J. Banach, *Ikonaografia Wawelu*, I–II, Kraków 1977 [Źródła do dziejów Wawelu, IX]. — M. Rożek, *Groby królewskie w Krakowie*, Kraków 1977 [Cracoviana, I, Zabytki]. — Muzeum Narodowe w Krakowie. *Zbiory Czartoryskich. Historia i wybór zabytków*, red. M. Rostworowski, Warszawa 1978, s. 9, 21, 24, 28, 31, 170, poz. 80. — M. Rożek, *Skarbiec katedry na Wawelu*, Kraków 1978. — M. Jagosz, *Procesja ku czci św. Stanisława z Wawelu na Skałkę w okresie przedrozbiorowym*, AC, XI, 1979, s. 603–614. — M. Rożek, *Ara Patriae. Dzieje grobu św. Stanisława w katedrze na Wawelu*, AC,

XI, 1979, s. 433–460. — J. Samek, *Porta angusta i nagrobki portalowe w Polsce*, FHA, XVI, 1980, s. 141–143, 145, 147–153, 156. — M. Rożek, *Królewska katedra na Wawelu*, Warszawa 1981. — A. Labudda, *Liturgia pogrzebu w Polsce do wydania rytułu piotrkowskiego (1631)*, Warszawa 1983. — J. Lileyko, *Dawne zbiory Zamku Królewskiego w Warszawie*, wyd. I, Warszawa 1983, wyd. II, Warszawa 1985, s. 40, poz. 10. — M. Rożek, *Wawelskie eksploracje grobów monarchszch [w:] Wykorzystanie metod kryminalistyki i medycyny sądowej w badaniach historycznych*, red. J. Widacki, Katowice 1983 [Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 590]. — J. Bieniarzówna, J. M. Małecki, *Dzieje Krakowa, 2, Kraków w wiekach XVI–XVIII*, Kraków 1984. — J. Lileyko, *Regalia polskie*, Warszawa 1987. — Z. Żygulski, jun., *Sztuka turecka*, Warszawa 1988, s. 166, 168, 178, tabl. II. — R. Skowron, *Kalendarium dziejów Wawelu do roku 1905*, Kraków 1990. — *Zbiory Zamku Królewskiego na Wawelu*, red. J. Szablowski, wyd. I, Warszawa 1990, s. 167, 201, 205, 215, 243, 251, 252, 255, poz. 102, 138, 142, 154. — B. Skoczeń, *Dzwon Zygmunta. Od apoteozy władzy do apoteozy narodu [w:] Klejnoty i sekrety Krakowa. Teksty z antropologii miasta*, red. R. Goduła, Kraków 1994, s. 115–135. — K. Czyżewski, *Muzeum Katedralne na Wawelu*, Kraków 1995. — M. Rożek, *Wawel i Skalka. Panteony polskie*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1995. — J. A. Nowobilski, *Prace konserwatorskie w katedrze na Wawelu w ostatnim dziesięcioleciu*, „Wiadomości Konserwatorskie Województwa Krakowskiego”, IV, 1996, s. 29–38. — B. S. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, I, Kraków 1998. — J. Kurek, *Eucharystia, biskup i król. Kult św. Stanisława w Polsce*, Wrocław 1998 [Acta Universitatis Wratislaviensis, 1923]. — *Muzeum Czartoryskich. Historia i zbiory*, red. Z. Żygulski jun., Kraków 1998.

w. XVI

G. Kauffman, *Die Kunst des 16. Jahrhunderts*, Berlin 1970, s. 293, 296–297, 381–382, 384, il. 276–277, 393 [Propyläen Kunstgeschichte, 8]. — J. Białostocki, *Spätmittelalter und beginnende Neuzeit*, Berlin 1972, s. 150–151, 290–291, 323, il. 241–242, 306 [Propyläen Kunstgeschichte, 7]. — A. Karłowska-Kamzowa, *Wyobrażenia męczeństwa biskupa Stanisława Szczepanowskiego (do połowy XVI wieku) [w:] Interpretacja dzieła sztuki. Studia i dyskusje*, Warszawa 1976. — W. Felczak, A. Fischinger, *Polska — Węgry. Tysiąc lat przyjaźni*, Warszawa–Budapeszt 1979. — H. i S. Kozakiewiczowie, *Renesans w Polsce*, wyd. I, Warszawa 1976, wyd. II, Warszawa 1984. — Z. Żygulski, *Krakowskie batoriana*, RK, LIV, 1988, s. 91–104. — T. Chrzanowski, *Sztuka w Polsce Piastów i Jagiellonów. Zarys dziejów*, Warszawa 1993. — T. Grzybowska, *Mit Erosa w humanistycznej sztuce polskiej [w:] Sztuka a erotyka. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Łódź, listopad 1994*, Warszawa 1995, s. 51–52, 54–55.

w. XVII

M. Rożek, *Straty kulturalne i artystyczne Krakowa w okresie pierwszego najazdu szwedzkiego (1655–1657)*, BHS, XXXVI, 1974, nr 2, s. 147–150, 152–156. — Tenże, *Katedra wawelska w XVII wieku*, Kraków 1980 [Biblioteka Krakowska, 121]. — Tenże, *Tradycja wiedeńska w Krakowie*, Kraków 1983. — A. Przyboś, *Andrzej Trzebicki (1607–1679) od 1658 biskup krakowski*, RK, LIII, 1987, s. 5–15. — M. Karpowicz, *Barok w Polsce*, Warszawa 1988. — A. Przyboś, M. Rożek, *Biskup krakowski Andrzej Trzebicki. Z dziejów kultury politycznej i artystycznej w XVII stuleciu*, Warszawa–Kraków 1989. — *Odsiecz Wiedeńska 1683. Wystawa jubileuszowa w Zamku Królewskim na Wawelu w trzechsetlecie bitwy. Tło historyczne i materiały źródłowe*, I–II, red. J. Szablowski, Kraków 1990.

w. XVIII

M. Rożek, *Stanisław Leszczyński i Stanisław August w Krakowie*, RK, XLII, 1971, s. 68–74. — Tenże, *Ostatnia koronacja w Krakowie i jej artystyczna oprawa*, RK, XLIV, 1973, s. 97–112. — J. Lepiarczyk, B. Przybyszewski, *Katedra na Wawelu w wieku XVIII. Zmiany jej wyglądu*

architektonicznego i urzędzenia wnętr na podstawie badań historyczno-archiwalnych [w:] *Sztuka baroku. Materiały sesji naukowej ku czci śp. profesorów Adama Bochnaka i Józefa Lepiarczyka zorganizowanej przez Krakowski Oddział Stowarzyszenia Historyków Sztuki i Instytut Historii Sztuki UJ, Kraków, 8–9 czerwca 1990 roku*, Kraków 1991, s. 21–38. — *Pod jedną koroną. Królewskie zbiory sztuki w Dreźnie* [katalog wystawy, Zamek Królewski w Warszawie], Warszawa 1997, *passim*, poz. XV 4, XV 9; *Unter einer Krone. Kunst und Kultur ser sächsisch-polnischen Union. Ausstellung im Dresdner Schloß vom 24. November 1997 bis 8. März 1998*, Leipzig 1997, *passim*, poz. 50–51.

Kaplica Zygmuntowska

J. Białostocki, *The Sea-Thiasos in Renaissance Sepulchral Art* [w:] *Studies in Renaissance and Baroque Art Presented to Anthony Blunt*, London 1967, s. 69–74. — J. Przała, *Nieznaną rzeźbą z warsztatu Berrecciego w Grodzisku*, SddW, III, 1968, s. 455–461. — J. Białostocki, *Nereidy w Kaplicy Zygmuntowskiej* [w:] *Treści dzieła sztuki. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Gdańsk, grudzień 1966*, Warszawa 1969, s. 83–97 [przedruk w:] Tegoż, *Symboli i obrazy w świecie sztuki*, Warszawa 1982, I, s. 187–199, II, il. 114–123. — S. Wiliński, *Zygmunt Stary jako Salomon. Z listów Erazma z Rotterdamu*, BHS, XXXII, 1970, nr 1, s. 38–47. — H. Kozakiewiczowa, *Relazioni artistiche tra Roma e Cracovia nella prima meta del '500*, Wrocław 1972. — S. Wiliński, *Ślepe okna termalne w Kaplicy Zygmuntowskiej* [w:] *Granice sztuki. Z badań nad teorią i historią sztuki, kulturą artystyczną oraz sztuką ludową (Profesorowi doktorowi Ksaweremu Piwockiemu w siedemdziesiąt rocznicę urodzin)*, Warszawa 1972, s. 66–80. — L. Kalinowski, *Motywy antyczne w dekoracji Kaplicy Zygmuntowskiej, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych”* [PAN, Oddział w Krakowie], XVI/1, styczeń–czerwiec 1972, 1973, s. 152–154. — Tenże, *Motywy antyczne w dekoracji Kaplicy Zygmuntowskiej*, FHA, XII, 1976, s. 67–94 [przedruk w:] Tenże, *Speculum artis. Treści dzieła sztuki średniowiecza i renesansu*, Warszawa 1989, s. 539–576. — S. Wiliński, *O renesansie wawelskim* [w:] *Renesans. Sztuka i ideologia. Materiały Sympozjum Naukowego Komitetu Nauk o Sztuce PAN, Kraków, czerwiec 1972 oraz Sesji Naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Kielce, listopad 1973*, Warszawa 1976, s. 213–225. — W. Krassowski, *O kilku kompozycjach opartych na odwzorowaniu podziałów sfery niebieskiej* [w:] *Renesans...*, s. 393–398. — A. Fischinger, *Ze studiów nad rzeźbą figuralną kaplicy Zygmuntowskiej — nagrobek Zygmunta I*, SddW, IV, 1978, s. 215–244. — S. Mossakowski, *Tematyka mitologiczna dekoracji Kaplicy Zygmuntowskiej*, BHS, XL, 1978, nr 2, s. 118–132. — Tenże, *La decorazione mitologica della Capella del re Sigismondo I* [w:] *Venezia e Polonia tra Medio Evo e eta moderna. A cura di V. Branca e S. Graciotti*, Firenze 1980, s. 271–287, il. 16–21 [Civita Veneziana Studi, 35]. — Tenże, *O niektórych przedstawieniach mitologicznych w kaplicy Zygmuntowskiej post scriptum*, BHS, XLVI, 1984, nr 4, s. 333–344. — A. Fischinger, *Grabdenkmäler der Könige aus der Dynastie der Jagiellonen im Dom auf dem Wawel in Krakau* [w:] *Polen im Zeitalter der Jagiellonen 1386–1572* [katalog wystawy, Schallaburg 1986], Wien 1986, s. 137–146. — Tenże, *Strusie jaja w kaplicy Zygmuntowskiej* [w:] *Symbolae Historiae Artium. Studia z historii sztuki Lechowi Kalinowskiemu dedykowane*, Warszawa 1986, s. 403–406. — S. Mossakowski, *Antyczne i renesansowe wzory motywu Arae Pacis Augustae w dekoracji Kaplicy Zygmuntowskiej*, *ibid.*, s. 381–396. — M. Zlat, *Uwagi o pierwotnym wyglądzie sarkofagu w nagrobku króla Zygmunta Starego*, *ibid.*, s. 397–401. — S. Mossakowski, *Il concetto etnogenetico particolare riflesso nella decorazione della Capella del re Sigismondo* [w:] *Cultura e nazione in Italia e Polonia dal Rinascimento all'Illuminismo. A cura di V. Branca e S. Graciotti*, Firenze 1986, s. 253–262, il. 30–41 [Civita Veneziana Studi, 41]. — K. Targosz, *Kaplica Zygmuntowska jako neoplatonicki model świata*, BHS, XLVIII, 1986, nr 2–4, s. 131–163. — L. Kalinowski, *Trytony, nereidy i walka bóstw morskich w dekoracji Kaplicy Zygmuntowskiej* [w:] *Speculum artis...*, s. 577–600. — S. Mossakowski, *Zmiany kamiennej dekoracji rzeźbiarskiej Kaplicy*

Zygmuntowskiej przy katedrze krakowskiej w XVIII i XIX w., KAIU, XXXI, 1986, nr 3-4, s. 223-277. — Tenże, *Proweniencja artystyczna twórczości Bartłomieja Berrecciego w świetle dekoracji Kaplicy Zygmuntowskiej*, BHS, XLVIII, 1986, nr 2-4, s. 165-191. — J. Kowalczyk, *Nagrobek królowej Anny Jagiellonki w Kaplicy Zygmuntowskiej*, FHA, XXIII, 1987, s. 5-22. — S. Mossakowski, *Antyczne i renesansowe wzory dekoracji wawelskiej „porta triumphalis”*, „Polska Sztuka Ludowa”, XLI, 1987, nr 1-4, s. 6-17. — Tenże, „Liściasty chłopiec” — motyw antyczny w dekoracji kaplicy Zygmuntowskiej i jego geneza, RHS, XVII, 1988, s. 105-119. — M. Morka, *The Political Meaning of the Sigismund Chapel*, „Polish Art Studies”, X, 1989, s. 21-33. — S. Mossakowski, *Antique and Renaissance Models of the Porta Triumphalis in the King Sigismund Chapel in Cracow*, „Polish Art Studies”, XII, 1991, s. 27-36. — Tenże, *Wawelska jaszczurka i jej domniemane wzory [w:] Sztuka na wysokości oczu. Film i antropologia*, Warszawa 1991, s. 67-72. — A. Franaszek, W. Urban, *Oblaty dokumentów dokonane przez księdza Stanisława Fogelwedera*, SW, I, 1992, s. 29-31. — S. Mossakowski, *L'ordine „compositio” della capella del re Sigismondo a Cracovia [w:] L'emploi des ordres dans l'architecture de la Renaissance. Actes du colloque tenu à Tours du 9 au 14 juin 1986*, Paris 1992, s. 299-310. — Tenże, *Bartolomeo Berrecci à Cracovie: la chapelle Sigismond*, „Revue de l'Art”, 1993, nr 101, s. 67-85. — B. Bushart, *Die Fuggerkapelle bei St. Anna in Augsburg*, München 1994, s. 346-348. — A. Franaszek, *Roboty konserwatorskie przy kaplicy Zygmuntowskiej w latach 1891-1894*, SW, III, 1994, s. 149-156. — S. Mossakowski, *Kiedy, jak i przez kogo wznoszona była i dekorowana Kaplica Zygmuntowska*, KAIU, XXXIX, 1994, nr 2, s. 87-127. — B. Przybyszewski, *Dzieje konserwacji kaplicy Zygmuntowskiej*, SW, III, 1994, s. 143-148. — I. Sapetowa, *Erotyka płaskorzeźb Kaplicy Zygmuntowskiej [w:] Sztuka a erotyka. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Łódź, listopad 1994*, Warszawa 1995, s. 171-192. — T. Chrzanowski, *Dwie kaplice „Zygmuntowskie” w Stryżowie [w:] Festina lente. Prace ofiarowane Andrzejowi Fischingerowi w siedemdziesiąt rocznicę urodzin*, Kraków 1998, s. 177-181. — M. Kornecki, *O kilku pracach Józefa Hakowskiego i Edmunda Korosadowicza (na marginesie odnowy kaplicy Zygmuntowskiej u schyłku XIX wieku)*, *ibid.*, s. 197-202. — S. Mossakowski, *Figuralne motywy Kaplicy Zygmuntowskiej a kolekcja rzeźb antycznych rodziny Della Valle w Rzymie [w:] Nobile claret opus. Studia z dziejów sztuki dedykowane Mieczysławowi Zlatowi*, Wrocław 1998, s. 195-202.

Architektura i rzeźba

B. Knox, *The Architecture of Poland*, London 1971. — A. Miłobędzki, *Zarys dziejów architektury w Polsce*, wyd. II, Warszawa 1968; wyd. III, Warszawa 1978; wyd. IV, Warszawa 1988.

w. XVI

A. Fischinger, *Santi Gucci — charakterystyka twórczości*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych” [PAN, Oddział w Krakowie], styczeń-czerwiec 1966, 1967, s. 165-168. — J. Szablowski, *O pierwotnym wyglądzie kaplicy grobowej Filipa Padniewskiego w katedrze wawelskiej (Ze studiów nad twórczością Jana Michałowicza z Urzędowa)*, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji PAN Oddział w Krakowie”, styczeń-czerwiec 1966, Kraków 1967, s. 173-174. — A. Fischinger, *Santi Gucci, architekt i rzeźbiarz królewski XVI wieku*, Kraków 1969 [Biblioteka Wawelska, 3]. — J. Kowalczyk, *Polskie portrety „all'antica” w plastyce renesansowej [w:] Treści dzieła sztuki. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Gdańsk, grudzień 1966*, Warszawa 1969, s. 122-127. — M. Zlat, *Leżące figury zmarłych w polskich nagrobkach XVI w.*, *ibid.*, s. 99-119. — A. Rottermund, *Nowe przekazy ikonograficzne do kaplicy Potockich (d. Padniewskich) w Katedrze na Wawelu*, BHS, XXXII, 1970, nr 2, s. 199-201. — W. Bochnak, *Brązowe płyty nagrobne Seweryna i Zofii Bonerów w kościele Mariackim w Krakowie*, BHS, XXXIV, 1972, nr 3-4, s. 291. — K. Estreicher, *Szkie*

o Berreccim, RK, XLIII, 1972, s. 45–114. — J. Z. Łoziński, *Die zentralen Grabkapellen in Polen* [w:] *Evolution générale et développements régionaux en histoire de l'art. Actes du XXIIe Congrès International d'Histoire de l'Art, Budapest 1969*, Budapest 1972, I, s. 667–676. — J. Szablowski, *Jeszcze kilka słów o Michałowiczowskim wyposażeniu wnętrza mauzoleum Filipa Padniewskiego na Wawelu*, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych PAN, Oddział w Krakowie”, XV/1, styczeń–czerwiec 1971, 1972, s. 139–141. — J. Z. Łoziński, *Grobowe kaplice kopułowe w Polsce 1520–1620*, Warszawa 1973. — A. Fischinger, *Ze studiów nad twórczością Bartłomieja Berrecciego i jego warsztatu. Nagrobki Szydłowieckich i Tarnowskich*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych” [PAN, Oddział w Krakowie], XVI/1, styczeń–czerwiec 1972, 1973, s. 154–156. — A. Bochnak, S. Pańków, *Maciej Kusietek, Kmietek czy Świętek uczniem Jana Michałowicza z Urzędowa*, FHA, X, 1974, s. 138–140, 142. — A. Fischinger, *Ze studiów nad twórczością Bartłomieja Berrecciego i jego warsztatu — nagrobki Szydłowieckich i Tarnowskich*, FHA, X, 1974, s. 127–134. — Tenże, *Główne kierunki włoskiej twórczości renesansowej w Polsce XVI wieku* [w:] *Renesans. Sztuka i ideologia. Materiały Sympozjum Naukowego Komitetu Nauk o Sztuce PAN, Kraków, czerwiec 1972 oraz Sesji Naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Kielce, listopad 1973*, Warszawa 1976, s. 195–211. — Tenże, *Nagrobek Jana Olbrachta i początki rzeźby renesansowej w Polsce*, *ibid.*, s. 451–466. — J. Kowalczyk, *Triumf i stawa wojenna „all' antica” w Polsce w XVI w.*, *ibid.*, s. 293–315, 333. — J. Z. Łoziński, *Polskie mauzolea renesansowe*, *ibid.*, s. 401–410. — M. Zlat, *Typy osobowości w polskiej sztuce XVI w.*, *ibid.*, s. 262–263, 270. — J. Białostocki, *The Art of the Renaissance in Eastern Europe, Hungary, Bohemia, Poland*, Oxford 1976. — H. i S. Kozakiewiczowie, *Renesans w Polsce*, Warszawa 1976. — M. Norris, *Monumental Brasses, 1, The Memorials*, London 1977, s. 99–100; 2, *The Craft*, London 1978, s. 117–118. — K. Sękowski, *Odlewnictwo krakowskie w pierwszej poł. XVI wieku*, Kraków 1980, s. 34. — M. Liebman, *Die deutsche Plastik 1350–1550*, Leipzig 1982, s. 461. — H. Kozakiewiczowa, *Rzeźba XVI wieku w Polsce*, Warszawa 1984. — K. Mikocka, *Nagrobek Stefana Batorego i Anny Jagiellonki w katedrze wawelskiej. Kilka uwag i hipotez*, RHS, XIV, 1984, s. 81–103. — T. Jakimowicz, *Temat historyczny w sztuce ostatnich Jagiellonów*, Warszawa–Poznań 1985 [Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Prace Komisji Historii Sztuki, XV]. — A. Fischinger [rec.]: H. Kozakiewiczowa, *Rzeźba XVI wieku w Polsce*, PWN, Warszawa 1984, FHA, XXIII, 1987, s. 175–182. — J. Kowalczyk, *Nagrobek królowej Anny Jagiellonki w kaplicy Zygmuntowskiej*, FHA, XXIII, 1987, s. 5–22. — H. Górska, *Wieża Zygmuntowska katedry wawelskiej i jej restauracja pod koniec XIX w.*, OZ, XLI, 1988, nr 1, s. 14–21. — A. Fischinger, *Renesansowa kultura artystyczna Krakowa — architektura i rzeźba* [w:] *Kraków w dobie Renesansu. Materiały sesji naukowej z okazji Dni Krakowa w roku 1986*, red. J. M. Małecki, Kraków 1989, s. 23–33 [Rola Krakowa w dziejach narodu, red. J. M. Małecki]. — P. Pencakowski, *Ośmioboczne wieże krakowskie — dzieje jednego motywu*, RK, LVIII, 1992, s. 12–14. — J. Miziołek, *Oculus coeli: osservazioni sulla simbologia della luce nella cappella del primate Uchanius a Lovitium (Łowicz)*, „QVASAR” [Quaderni di Storia Architettura e Restauro], 8–9, 1992/1993, s. 5, 7–12, 17–18. — Tenże, „*Sacrarium fieri pulchrum, firmum ac solidum*”: *wawelskie tabernakulum Padovana*, SW, II, 1993, s. 55–86. — K. Mikocka-Rachubowa, *Mistrz nagrobka Provany — rzeźbiarz krakowski przełomu XVI i XVII wieku*, RHS, XX, 1994, s. 46–48, 54, 59, 61–65, 76–77. — P. Mrozowski, *Polskie nagrobki gotyckie*, Warszawa 1994, s. 8, 25, 26, 48, 58, 104, 105, 108, 111–114, 117, 127, 129, 132, 133, 141, 142, 148–152, 183–187, poz. I 32–35, il. 32–35. — M. Fabiański, *Art and Architecture of the Renaissance in Kraków 1500–1550: an introduction* [w:] *Polish and English Responses to French Art and Architecture. Contrasts and Similarities*, red. F. Ames-Lewis, London 1995, s. 141–152, il. 77, 79, 80. — D. Przyłubska, *Nagrobek Andrzeja i Katarzyny Krasieńskich w Krasnem*, „Ikonotheka. Prace Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego”, IX, 1995, s. 92, 93, 97. — M. Smoleń, *Nagrobek podskarbiego Mikołaja Szydłowieckiego w Szydłowcu*, *ibid.*, s. 35–37, 39. — D. Starzyńska, *Nagrobek Stanisława Strzelicy w katedrze*

Św. Jana w Warszawie, *ibid.*, s. 49–55, il. 29–30. — R. Sulewska, *Płyta w Bochni — nieznanne dzieło Padovana*?, *ibid.*, s. 60, 63–65. — J. Jarzewicz, A. Karłowska-Kamzowa, B. Trelińska, *Gotyckie spizowe płyty nagrobne w Polsce. Studia o formie i treściach ideowych*, Poznań 1997, s. 14, 16, 17, 37–41, 59, 78–83, 147–150, poz. X–XII [Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydział Nauk o Sztuce, Prace Komisji Historii Sztuki, 28]. — Z. Piech, *Der Jagiellonische Adler in Krakau* [w:] *L'aigle et le lion dans le blason médiéval et moderne. Actes du IXe colloque international d'héraldique. Cracovie, 4–8 septembre 1995*, red. S. K. Kuczyński, Warszawa 1997, s. 165–185. — R. Sulewska, *Początki włoskiej rzeźby figuralnej w Polsce XVI wieku* [w:] *Sztuka około 1500. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Gdańsk, listopad 1996*, Warszawa 1997, s. 183–196. — A. Sumelka, *Wyobrazenie lwa na płycie nagrobnej kardynała Jagiellończyka w katedrze wawelskiej* [w:] *Flora i fauna w kulturze średniowiecza od XII do XV wieku. Materiały XVII Seminarium Mediewistycznego*, red. A. Karłowska-Kamzowa, Poznań 1997, s. 81–83 [Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wydział Nauk o Sztuce, Prace Komisji Historii sztuki, 27]. — E. M. Firlet, *Zabudowa wawelskiego wżgóra na portrecie Zygmunta I Starogo z roku 1554. Najstarszy widok zamku od strony północno-zachodniej*, SW, VI/VII, 1997/98, s. 185–186. — A. M. Schulz, *Giammaria Mosca called Padovano: a Renaissance Sculptor in Italy and Poland*, I–II, University Park 1998.

w. XVII

N. Miks, *Kapela królewska Wazów w rysunku G. B. Gisleniego, architekt i muzyka królewskiego* [w:] *Sarmatia artistica. Księga pamiątkowa ku czci profesora Władysława Tomkiewicza*, Warszawa 1968, s. 101–105. — M. Rożek, *Źródła do fundacji i budowy królewskiej kaplicy Wazów przy katedrze na Wawelu*, BHS, XXXV, 1973, nr 1, s. 3–9. — Tenże, *Uzupełnienie do fundacji królewskiej kaplicy Wazów*, BHS, XXXVI, 1974, nr 4, s. 393–396. — A. Miłobędzki, *Architektura polska XVII wieku*, I–II, Warszawa 1980 [Dzieje sztuki polskiej, 4, cz. 1]. — J. A. Chrościcki, *Sztuka i polityka. Funkcje propagandowe sztuki w epoce Wazów 1587–1668*, Warszawa 1983, s. 8, 27–29, 43–45, 59, 60, 105, 153, 168, il. 15, 16, 74, 75. — M. Karpowicz, *Artisti ticinesi in Polonia nel'600*, Belinzona 1983. — J. A. Chrościcki, *Rex et Regnum Poloniae. Z dziejów propagandy w sztuce Wazów*, RHS, XIV, 1984, s. 160, 163–164. — M. Karpowicz, *Giovanni Battista Gisleni i Francesco de' Rossi. Z dziejów współpracy architekta i rzeźbiarza*, KAiU, XXXVI, 1991, nr 1, s. 3–21. — K. Targosz, *Kaplica biskupa Jakuba Zadzika w katedrze na Wawelu i jej architekt Sebastian Sala*, SddW, V, 1991, s. 237–308. — P. Stępień, R. Kozłowski, J. Magiera, *Problemy konserwacji obiektów architektonicznych z dolomitu na przykładzie barokowych bram w ogrodzeniu Katedry Wawelskiej*, OZ, XLVI, 1993, nr 4, s. 338–346. — K. Czyżewski, *Spór o ołtarz główny w katedrze na Wawelu w latach 1871–1883*, SW, III, 1994, s. 181–192. — M. Karpowicz, *Matteo Castello — architekt wczesnego baroku*, Warszawa 1994, s. 40, 51, 63–67, 70–71, il. 59, 65–66.

w. XVIII

J. Lepiarczyk, *Architekt Franciszek Placidi. Około 1700–1782*, RK, XXXVII, 1965, s. 69–70, 72, 74, 81–84, 93–98, 114, 115, 118–120, il. 1–4, 26–29, 53–60, 69, 76–77, 81. — W. Hentschel, *Die sächsische Baukunst des 18. Jahrhunderts in Polen*, Berlin 1967, I, s. 62, 261, 403, 475, 492, 515. — J. Szablowski, *Nieznanne plany katedry wawelskiej z w. XVIII (Ich znaczenie dla topografii zabytków dziejów Wawelu, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji PAN Oddział w Krakowie”, styczeń–czerwiec 1966, Kraków 1967, s. 175–177. — J. Lepiarczyk, *Działalność architektoniczna Sebastiana Sierakowskiego. Projekty klasycystyczne i neogotyckie (1777–1824)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, CLXXV, „Prace z historii sztuki”, VII, 1968, s. 8, 10, 35, il. 10. — J. Białostocki, *The Door of Death: Survival of a Classical Motif in Sepulchral Art*, „Jahrbuch der Hamburger Kunstsammlungen”, XVIII, 1973 [przedruk w:] Tegoż, *The Message of Images. Studies in the History of Art*, Vienna 1988,*

s. 34–36, 241, il. 30–31 [Bibliotheca Artibus et Historiae, red. J. Grabski]. — J. Kuś, *Jacek Łopacki i nowe o nim przyczynki*, RK, L, 1980, s. 35–136. — J. Białostocki, *Drzwi śmierci: Antyczny symbol grobowy i jego tradycja* [w:] tegoż, *Symbole i obrazy w świecie sztuki*, Warszawa 1982, I, s. 160, 179–180, II, il. 103–104. — M. Rożek, *Europejskie inspiracje w sztuce Krakowa epoki saskiej* [w:] *Kraków w czasach saskich. Materiały z sesji naukowej*, Kraków–Wrocław 1984, s. 46–48 [Rola Krakowa w dziejach narodu, red. J. M. Małecki]. — A. Sachetnik, *Ołtarz z krucyfiksem Królowej Jadwigi w katedrze wawelskiej*, AC, XX, 1988, s. 358–359. — M. Karpowicz, *Baldasar Fontana 1661–1733. Un Berniniano Ticinese in Moravia e Polonia*, Lugano 1990. — J. Lepiarczyk, B. Przybyszewski, *Katedra na Wawelu w wieku XVIII. Zmiany jej wyglądu architektonicznego i urzędzenia wnętrza na podstawie badań historyczno-archiwalnych* [w:] *Sztuka baroku...*, s. 21–38. — J. Szablowski, *Nieznane i mało znane plany katedry wawelskiej z w. XVIII (ich znaczenie dla dziejów Wawelu i topografii zabytku)*, SddW, V, 1991, s. 377–417. — J. Daranowska-Łukaszevska, *Kto jest autorem nagrobka biskupa Kajetana Sołtyka w katedrze na Wawelu?*, SW, I, 1992, s. 85–96. — M. Karpowicz, *Baltazar Fontana*, Warszawa 1994, s. 76, il. 68. — Tenże, *Sztuki polskiej drogi dziwne*, Bydgoszcz 1994, s. 41, 45–46, 49, 136–137, 162–163, 177, 180, 181, il. III.5, III.10, VII.9, IX.7, X.3. — J. Kowalczyk, *Rola Rzymu w późnobarokowej architekturze polskiej*, RHS, XX, 1994, s. 273–275, il. 48. — A. Betlej, *Nieznany projekt nagrobka Jana Aleksandra Lipskiego*, SW, V, 1996, s. 191–192. — J. Kowalczyk, *Guarino Guarini a późnobarokowa architektura w Polsce i na Litwie*, KAIU, XLII, 1997, nr 3, s. 188–189, il. 16–17.

Malarstwo

T. Witkowska-Żychiewicz, *Krakowskie malarstwo epitafilejne 1500–1850*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, CXLVIII, „Prace z historii sztuki”, V, 1967, s. 6, 9–14, 19–23, 28–30, il. 1–3, 5, 18–22, 24, 25, 28, 29, 32–35, 37, 38. — M. Walicki, W. Tomkiewicz, A. Ryszkiewicz, *Malarstwo polskie. Manierizm, barok*, Warszawa 1971, s. 16, 25, 54, 353, 397–398, 417, 419–420, poz. 188, 189, 226, 227. — E. Letkiewicz, *Polskie witraże nowożytne malowane emaliami*, Lublin 1995, s. 36–37, 56, 61, 65, 66, 68, 69, 72, 73, 75, 77, 78, 81, 84–85, 111–117, 119, 120, 122, 124–126, 128–130, 138–139, 162–163, 180–183, 194–197, poz. 1, 10, 11, 19–22, il. 1, 10, 11, 17, 18.

w. XVI

Malarstwo miniaturowe

B. Miodońska, „*Nulla potestas nisi a Deo*”. Z zagadnień ikonografii *Graduału Jana Olbrachta*, BHS, XXXIII, 1971, nr 4, s. 315–334. — Taż, *Rex Regum i Rex Poloniae w dekoracji malarskiej Graduału Jana Olbrachta i Pontyfikatu Erazma Ciołka. Z zagadnień ikonografii władzy królewskiej w sztuce polskiej wieku XVI*, „Rozprawy i sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie”, suplement do t. XII, 1979. — Taż, *Miniatury Stanisława Samostrzelnika*, Warszawa 1983, s. 7, 9, 14, 15, 21–23, 27, 30, 31, 119–139. — Taż, *Małopolskie malarstwo książkowe 1320–1540*, Warszawa 1993. — P. Mrozowski, *Formy i stylizacje Orła Białego w średniowieczu* [w:] *Orzeł Biały, herb Państwa Polskiego. Materiały sesji naukowej w dniach 27–28 czerwca 1995 roku na Zamku Królewskim w Warszawie*, red. S. K. Kuczyński, Warszawa 1996, s. 70–71, il. 8.

Malarstwo sztalugowe

H. G. Gmelin, *Georg Pencz als Maler*, „Münchner Jahrbuch der Bildenden Kunst”, XVII, 1966, s. 51, 55, 64, 65, 74–81, il. 18–31. — E. Łomnicka-Żakowska, *Początki portretu polskiego. Adoranci w polskim malarstwie tablicowym, miniaturowym i ściennym w wieku XV*

i w pierwszych dziesięcioleciach wieku XVI, „Studia Źródłoznawcze”, XIV, 1969, s. 16, 20, 21, 25, 26, 28, 29, poz. 7, 30, 54, 57. — A. Ryszkiewicz, *Malarstwo polskie około roku 1600* [w:] *Sztuka około roku 1600. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków sztuki zorganizowanej przy współpracy Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie, Lublin, listopad 1972*, Warszawa 1974, s. 38–42. — A. de Bosque, *Quentin Metsys*, Bruxelles 1975, s. 315, il. 179. — J. T. Petrus, *Portrety dziecięce Władysława IV i Anny Marii Wazówny w zbiorach hiszpańskich (ze studiów nad malarstwem dworskim epoki Wazów)*, FHA, XI, 1975, s. 117–119, 127, 130, 132–133, il. 5–6, 18. — E. Krupińska-Pałamarz, *Pejzaż w krakowskim malarstwie tablicowym końca XV i początków XVI wieku (Między późnym średniowieczem a wczesnym Renesansem)*, FHA, XVI, 1980, s. 109, 112. — J. T. Petrus, *Kierunki malarstwa portretowego w Polsce w wieku XVI*, „Seminaria Niedzickie”, II, 1985, s. 62, 63, 68, il. 11, 16. — K. Kuczma, *Wpływy włoskie w polskim malarstwie sztalugowym XVI w.*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych” [PAN, Oddział w Krakowie], XXVI/2, lipiec–grudzień 1983, 1986, s. 315. — *Polaków portret własny. II. Opisanie ilustracji*, red. M. Ros-tworowski, Warszawa 1986, s. 14, 22, 24, poz. 45, 70–71. — Z. Żygulski jun., *Akcenty tureckie w stroju Batorego*, FHA, XXIV, 1988, s. 61–72. — *Corpus Inscriptionum Poloniae*, VIII, *Województwo krakowskie*, red. Z. Perzanowski, 6, *Kazimierz i Stradom*, wyd. Z. Wohlfeld, NP, 72, 1989, s. 195–197, poz. 185–187, il. 14–16. — I. Kozina, *Polskie chorągwie nagrobne i ich związek z ideą Militis Christiani*, NP, LXXIV, 1990, s. 237–239, 244, il. 9. — I. Kozina, J. K. Ostrowski, *Grabfahnen mit Porträtarstellungen in Polen und in Ostpreußen*, „Zeitschrift für Kunstgeschichte”, 61, 1992, nr 2, s. 235, 241, 242, il. 3 [po polsku:] *Chorągwie nagrobne*, [w:] *Sarmatia semper viva. Zbiór studiów ofiarowanych przez przyjaciół prof. drowi hab. Tadeuszowi Chrzanowskiemu*, Warszawa 1993, s. 108, 117, 121, 128–129, il. 3. — J. Gado-mski, *Gotyckie malarstwo tablicowe Małopolski 1500–1540*, Warszawa–Kraków 1995. — J. Dziubkova, *Vanitas. Portret trumienny na tle sarmackich obyczajów pogrzebowych* [katalog wystawy], *Muzeum Narodowe w Poznaniu, listopad 1996–luty 1997*, Poznań 1996, s. 45. — J. Gado-mski, *O „granicy” między gotykiem a renesansem w krakowskim malarstwie tablicowym pierwszej połowy XVI wieku* [w:] *Między gotykiem a barokiem. Sztuka Krakowa XVI i XVII wieku. Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Oddział Krakowski Stowarzyszenia Historyków Sztuki 20 marca 1993 roku*, Kraków 1997, s. 74, 76, il. 4 [Biblioteka Krakowska, 136]. — M. Janicki, *Chorągwie nagrobne czyli nagrobki chorągiewne i rycerski obrządek pogrzebowy*, „Studia i materiały do historii wojskowości”, XXXIX, 1998, s. 79–80.

w. XVII

D. Mahon, *Il Guercino (Giovanni Francesco Barbieri, 1591–1666). Catalogo critico dei disegni*, Bologna 1968, s. 120–121, nr 122. — *Catalogue of the Ellesmere Collection of drawings by the Carracci and other bolognese Masters*, I, Sotheby & CO., London, 11 VI 1972, nr 96. — T. Adamek, *Wybrane problemy ikonografii Św. Stanisława biskupa w malarstwie polskim XVII i XVIII w.*, „Zeszyty Naukowe KUL”, XXIII, z. 5, 1975, s. 15–25. — E. Błażewska, *Marcin Köber i portrety z jego kręgu*, RK, XLVII, 1976, s. 70–74, 80, 82, 84–86. — D. Mahon, D. Ekserdjian, H. Davies, *Guercino Drawings from the Collections of Denis Mahon and the Ashmolean Museum*, bmw. 1986, s. 12, nr 20. — L. Salerno, *I dipinti del Guercino*, Roma 1988, s. 223, nr 129. — D. Mahon, N. Turner, *The drawings of Guercino in the collection of Her Majesty The Queen at Windsor Castle*, Cambridge 1989, s. 30, nr 36. — *Giovanni Francesco Barbieri Il Guercino 1591–1666*, [katalog wystawy, Museo Civico Archeologico w Bolonii i Pinacoteca Civica e Chiesa del Rosario w Cento], 1991, s. 168, 206, nr 74. — K. J. Czyżewski, *Przyczynek do działalności fundatorskiej kardynała Fryderyka Jagiellończyka* [w:] *Między gotykiem a barokiem. Sztuka Krakowa XVI i XVII wieku. Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Oddział Krakowski Stowarzyszenia Historyków Sztuki 20 marca 1993 roku*, Kraków 1997, s. 116–122, il. 1–4 [Biblioteka Krakowska, 136].

w. XVIII

M. Karpowicz, *Obrazy Szymona Czechowicza (1689–1775) w Krakowie*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych” [PAN, Oddział w Krakowie], XXX/1–2, styczeń–grudzień 1986, 1988, s. 179–180. — M. Karpowicz, *Krakowskie obrazy Szymona Czechowicza*, RK, LVI, 1990, s. 128–132, 138, 142–143, il. 9–12. — D. Dolański, *Tadeusz Kuntze — malarz rodem z Zielonej Góry (1733–1793)*, Zielona Góra 1993, s. 34–36, 46–47, 69–70, 77, 94, il. I, XXV.

Rzemiosło artystyczne

M. Kwiatkowski, *Stanisław August król-architekt*, Wrocław 1983, s. 170–171. — J. Samek, *Polskie rzemiosło artystyczne. Czasy nowożytne*, Warszawa 1984. — Z. Żygulski jun., *Dzieje polskiego rzemiosła artystycznego*, Warszawa 1987. — J. Samek, *Problem oddziaływania stolarstwa i snycerstwa krakowskiego w XVII i XVIII wieku*, RK, LVIII, 1992, s. 55–60.

Złotnictwo i militaria

Z. Żygulski jun., *Broń w dawnej Polsce na tle uzbrojenia Europy i Bliskiego Wschodu*, wyd. I, Warszawa 1976; wyd. II, Warszawa 1982, s. 193, 194, 199, 200, 210, 211, 290, 292, 294, tabl. XV 5, il. 61, 62, 113, 114, 345. — Tenże, *Stara broń w polskich zbiorach*, wyd. II, Warszawa 1984, poz. 97. — J. Samek, *Polskie złotnictwo*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1988. — Tenże, *Dzieje złotnictwa w Polsce*, Warszawa 1993. — A. Sołtysówna, *Złotnictwo skarbcza i katedry na Wawelu*, Kraków 1993. — K. J. Czyżewski, *Nie całkiem utracone. O kilku nie zachowanych przedmiotach ze skarbcza katedry na Wawelu [w:] Festina lente. Prace ofiarowane Andrzejowi Fischingerowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Kraków 1998, s. 121–126.

w. XVI

J. M. Fritz, *Gestochene Bilder. Gravierungen auf deutschen Goldschmiedearbeiten der Spätgotik*, Köln–Graz 1966, s. 336–337, 498, poz. 397. — H. Kohlhausen, *Nürnberger Goldschmiedekunst des Mittelalters und der Dürerzeit 1240 bis 1540*, Berlin 1968, s. 455–458, 462–466, poz. 458, 460–462, 464, il. 650–653, 658–662, 665–668. — B. Miodońska, *Korona zamknięta w przekazach ikonograficznych z czasów Zygmunta I. (Uwagi w związku z rozprawą Aleksandra Gieysztora „Non habemus caesare nisi regem”. Korona zamknięta królów polskich w końcu XV i w w. XVI. Muzeum i twórca. Studia z historii sztuki i kultury ku czci prof. dr Stanisława Lorentza*, Warszawa 1969), BHS, XXXII, 1970, nr 1, s. 9, 12, 15, il. 7. — J. Samek, *Dwa oblicza renesansowego złotnictwa w Krakowie*, BHS, XXXVI, 1974, nr 4, s. 440–442. — I. Weber, *Deutsche, Niederländische und Französische Renaissanceplaketten 1500–1650. Modelle für Reliefs an Kult-, Prunk- und Gebrauchsgegenständen*, München 1975, I, s. 10, 11, 27, 93. — J. Samek, *Importy i genius loci. O renesansowym rzemiośle artystycznym w Polsce [w:] Renesans. Sztuka i ideologia. Materiały Sympozjum Naukowego Komitetu Nauk o Sztuce PAN, Kraków, czerwiec 1972 oraz Sesji Naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Kielce, listopad 1973*, Warszawa 1976, s. 593–597, 601–609. — C. Hernmarck, *Die Kunst der europäischen Gold- und Silberschmiede von 1450 bis 1830*, München 1978, s. 304, 312–313, il. 912, 937, 976. — J. Banach, *Hercules Polonus. Studium z ikonografii sztuki nowożytnej*, Warszawa 1984, s. 25, 51, 131–134, il. 19–20. — *Wenzel Jamnitzer und die Nürnberger Goldschmiedekunst 1500–1700. Ausstellung im Germanischen Nationalmuseum Nürnberg 1985. Katalog*, Nürnberg–München 1985, s. 410–411. — J. Samek, *Relikwiarz Św. Stanisława z roku 1505 i inne tego typu relikwiarze w Polsce*, AC, XVIII, 1986, s. 465–489. — J. Pietrusiński, *Jasnogórska monstrancja z daru króla Zygmunta I [w:] Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, Warszawa 1991, s. 139–143, 145, il. 8–9. — M. Adamska, K. Czyżewski, *W związku z pracą Jerzego Pietrusińskiego na temat złotnictwa krakowskiego połowy XVI wieku*, SW, II, 1993, s. 101–105. — J. C. Smith, *German Sculpture of*

the Later Renaissance c. 1520–1580. Art in an Age of Uncertainty, Princeton 1994, s. 47, 49, 372, 383, 400–401, il. 24. — K. J. Czyżewski, *Przyczynek de działalności fundatorskiej kardynała Fryderyka Jagiellończyka* [w:] *Między gotykiem a barokiem. Sztuka Krakowa XVI i XVII wieku. Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Oddział Krakowski Stowarzyszenia Historyków Sztuki 20 marca 1993 roku*, Kraków 1997, s. 113–130 [Biblioteka Krakowska, 136]. — J. Pietrusiński, *Krółów polskich złoty krzyż dla katedry krakowskiej* [w:] *Artes atque humaniora. Studia Stanisłao Mossakowski sexagenario dicata*, red. H. Samsonowicz, M. Dłutek, Warszawa 1998, s. 18–24.

w. XVII

I. Rembowska, *Gdański cech złotników od XIV do końca XVIII w.*, Gdańsk 1971, s. 80–81, 145, 183–184 [Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych, Seria monografii, nr 39. Studia i materiały do dziejów Gdańska, 4, red. E. Cieślak]. — A. Ciechanowiecki, *Złotnicy czynni w Krakowie w latach 1600–1700*, „Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej”, VI, 1974, s. 27, 28, 83. — W. Wojtyńska, *W sprawie autorstwa relikwiarza sarkofagowego św. Stanisława w katedrze na Wawelu*, BHS, XXXVI, 1974, nr 3, s. 233–236. — J. Samek, *Bacula pastoralia w Polsce (nieznany pastorał w kościele Mariackim w Krakowie i Stanisław Samostrzelnik)*, FHA, XI, 1975, s. 97–99, 104–105, il. 9, 11, 23. — J. F. Hayward, *Virtuoso Goldsmiths and the Triumph of Mannerism, 1540–1620*, London 1976, s. 100, 277–278, 395, il. 585–586. — *Kurfürst Max Emanuel, Bayern und Europa um 1700*, II, *Katalog der Ausstellung im Alten und Neuen Schloß Schleißheim*, red. H. Glaser, München 1976, II, s. 53, poz. 107. — E. Daunowa, *Misa i dzban z herbami Chodkiewiczów w skarbcu katedry wawelskiej*, SddW, IV, 1978, s. 261–297. — M. Woźniak, *Wpływy augsburskie w złotnictwie gdańskim XVII i XVIII stulecia*, BHS, XLVII, 1985, nr 1–2, s. 100, 103–106, 117. — T. Chrzanowski, *Dary złotnicze biskupa Stanisława Kazimierza Dąmbskiego* [w:] *Curia maior. Studia z dziejów kultury ofiarowane Andrzejowi Ciechanowieckiemu*, Warszawa 1990, s. 115–118, il. 72–74. — K. J. Czyżewski, *Konserwacja ołtarza i tabernakulum w kaplicy Batorego w katedrze na Wawelu*, SW, V, 1996, s. 197–203. — *Narodziny Stolicy. Warszawa w latach 1596–1668*, [katalog wystawy], 9 września — 31 grudnia 1996, red. P. Mrozowski, M. Wrede, Warszawa 1996, s. 258, 384, poz. VI.24, XII.34, il. 41, 76.

w. XVIII

Tynec. sztuka i kultura Benedyktynów od wieku XI do XVIII. Katalog wystawy w Zamku Królewskim na Wawelu, październik–grudzień 1994, red. K. Żurowska, Kraków 1994, s. 78, poz. V/533 [oprac. K. Czyżewski].

Tkaniny

Zarys historii włókiennictwa na ziemiach polskich do końca XVIII wieku, red. J. Kamińska, I. Turnau, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966, s. 194, 196–198, 210, 227, 257–261, 264–265, 267, 274, 420–422, il. 81, 110, 111, 113, 155, 187. — Z. Żygulski, jun., *Sztuka Islamu w zbiorach polskich*, Warszawa 1989, s. 14, 26, 32, poz. 50, 96.

w. XVI

A. Bochnak, *Mitra biskupa Tomasza Strzemińskiego i Stanisław Samostrzelnik* [w:] *Sztuka i historia. Księga pamiątkowa ku czci profesora Michała Walickiego*, Warszawa 1966, s. 92–96. — I. Burnatowa, *Szerzyńka Anny Jagiellonki*, SddW, III, 1968, s. 470–481. — M. Taszycka, *Włoskie jedwabne tkaniny odzieżowe w Polsce w pierwszej połowie XVII wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971, s. 56–57, il. 6. — M. Bernasikowa, *Zaginione arrasy katedry wawelskiej*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych” [PAN, Oddział w Krakowie], XIV/2, lipiec–grudzień 1980, 1982, s. 355–356. — J. Faust, *Konserwacja gruntowna*

a zabezpieczająca (na przykładzie kompletów ubiorów liturgicznych z XVI w.), OZ, XLI, 1988, nr 1, s. 44–45. — *Arabesques et jardins de paradis. Collections françaises d'art islamique. Musée du Louvre*, Paris 1990, s. 255, poz. 194 [oprac. S. Dubois]. — M. Kornecki, *Ikonografia budownictwa drewnianego w Polsce* [w:] *Sarmatia semper viva. Zbiór studiów ofiarowanych przez przyjaciół prof. drowi hab. Tadeuszowi Chrzanowskiemu*, Warszawa 1993, s. 180, 189, il. 4. — A. Hassouri, *Tappeti come ex-voto*, „Ghereh. Rivista di tappeti e tessili”, 8, Aprile 1996, s. 39–41, 43, 45, XVII.

w. XVII

Z. Żygułski, *Chorągwie tureckie w Polsce na tle ogólnej problematyki przedmiotu*, SddW, III, 1968, s. 400–404, il. 18. — M. Hennel-Bernasikowa, *Import gobelinów z Holandii do Polski w XVII w.* [w:] *Niderlandyzm w sztuce polskiej. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Toruń, grudzień 1992*, Warszawa 1995, s. 249–262. — I. Kowalik-Gran, *Chorągiew moskiewska tzw. Carów Szujskich w Muzeum Czartoryskich w Krakowie*, FHA, XXIX, 1993, s. 95–128. — I. Kowalik-Gran, *Chorągiew moskiewska tzw. Carów Szujskich w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych” [PAN, Oddział w Krakowie], XXXVI/1–2, styczeń–grudzień 1992, 1994, s. 128–129. — E. Weigt, B. Stolarz, *Kapa z Piotrawina*, „Biuletyn Informacyjny Konserwatorów Dzieł Sztuki”, VI, 1995, nr 3–4, s. 9–10. — *Narodziny Stolicy. Warszawa w latach 1596–1668*, [katalog wystawy], 9 września — 31 grudnia 1996, red. P. Mrozowski, M. Wrede, Warszawa 1996, s. 254, poz. VI. 15–16, il. 40.

w. XVIII

A. Bender, *Złoczone kurdybany w Polsce. Z problematyki importu wyrobów artystycznych*, Lublin 1992, s. 163–164, 203, 223, poz. 47. — A. Sołtysówna, *Portrety i pamiątki po królowej Marii Leszczyńskiej w zbiorach krakowskich*, Kraków 1993, s. 23. — A. Lasyk-Majewska, Ł. Skoczeń-Rapała, E. Pietrzak, B. Chmiel, *Płaszcz koronacyjny króla Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Biuletyn Informacyjny Konserwatorów Dzieł Sztuki”, VI, 1995, nr 3–4, s. 1–6.

Trumny

F. Mamuszka, *Rzemiosło artystyczne w Gdańsku* [w:] *Gdańsk, jego dzieje i kultura*, Warszawa 1969, s. 474–477. — M. Rożek, *Co kryje urna w krypcie Wazów*, RK, XLII, 1971, s. 92–93. — J. Banach, *Hercules Polonus. Studium z ikonografii sztuki nowożytnej*, Warszawa 1984, s. 27, 51, 135, il. 23. — B. Tuchołka-Włodarska, *Z badań nad sarkofagiem Zygmunta Augusta*, BHS, XLVIII, 1986, nr 2–4, s. 221–245. — M. Woźniak, *Sztuka złotników toruńskich okresu manierizmu i baroku*, Warszawa–Poznań–Toruń 1987, s. 54–55. — T. Chrzanowski, M. Kornecki, *Złotnictwo toruńskie. Studium o wyrobach cechu toruńskiego od wieku XIV do 1832 roku*, Warszawa 1988. — R. Vitkauskienė, G. Kazlauskas, *Kunigaikščio Jonušo Radvilos sarkofago iš Kėdainiu evangeliku reformatu bažnyčios autorystės klausimu* [w:] *Atgimstantys paminklai. Kultūros paminklu restauravimo metraštis*, Vilnius 1992, s. 26–37, 40–42, 52–54, il. 3–5, 15–17. — W. Urban, *Nieznana inskrypcja epitafijna Zygmunta I*, SW, II, 1993, s. 109–110. — J. Krause, *Sarkofagi cynowe. Problematyka technologiczna, warsztatowa i konserwatorska*, Toruń 1995. — B. Vitkauskienė, *Sarkofag ks. Janusza Radziwiłła w Kiejdanach — dzieło toruńskiego złotnika Johanna Christiana Bierpfaffa* [w:] *Niderlandyzm w sztuce polskiej. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Toruń, grudzień 1992*, Warszawa 1995, s. 222–223, il. 9.

Organy i muzyka

T. Przybylski, *Z dziejów krakowskiej muzyki w czasach Oświecenia i w początkach XIX wieku*, RK, XLIV, 1973, s. 122. — J. Prus, *Muzyka na Wawelu*, NP, XLI, 1974, s. 5–19. — Taż, *Muzyka na Wawelu*, Kraków 1975, s. 17–19, 40, 51–53, 89, 98, 101 [Kraków dawniej

i dziś, 19]. — J. Gołos, *The Polish Organ*, 1: *The Instrument and its History*, Warsaw [1983], s. 266. — *Tradycje muzyczne katedry wawelskiej. Materiały z konferencji muzykologicznej obradującej w rezydencji arcybiskupów krakowskich w uroczystość św. Jana z Kęt 20 października 1984 w ramach V Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej w Krakowie pod wysokim protektoratem J. Em. Franciszka Kardynała Macharskiego Arcybiskupa Metropolity Krakowskiego*, Kraków 1985. — E. Smulikowska, *Prospekty organowe w dawnej Polsce*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1989, s. 72, 95, 206–207, 218–219, 229 [Studia z historii sztuki, 39]. — A. Szweykowska, *Kapela katedry krakowskiej w ostatnich latach działalności Gorczyckiego* [w:] Grzegorz Gerwazy Gorczycki. *Studia II*, red. Z. M. Szweykowski, Kraków 1990, s. 37–40. — J. Rajman, *Organy w katedrze krakowskiej i ich budowniczy (do poł. XVI w.)* [w:] *Katedra krakowska w Średniowieczu. Materiały Sesji Oddziału Krakowskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Kraków, kwiecień 1994, Kraków 1996, s. 173–177.

Uzupełnienie

J. A. Chrościcki, *Wiadomości o mecenacie artystycznym magnaterii i szlachty polskiej na podstawie panegiryków pogrzebowych od XVI do końca XVIII wieku*, RHS, IX, 1973, s. 152–154. — J. Ruszczyćówna, *Nieznane portrety ostatnich Jagiellonów*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie”. XX, 1976, s. 12–18, 28, 30, 31, 37, 42, 92–94, 115–166, il. 6–9, 17, 60, 80. — *Sztuka dworu Wazów w Polsce. Wystawa w Zamku Królewskim na Wawelu, maj–czerwiec 1976. Katalog*, red. A. Fischinger, Kraków 1976, *passim*, poz. 15, 89, 90, 94, 105, 116, 184, 257, il. 31, 34. — *Polen im Zeitalter der Jagiellonen 1386–1572* [kat. wyst., Schallaburg 1986], Wien 1986. — M. Rożek, *Polskie koronacje i korony*, Kraków 1987. — J. Kowalczyk, *Il ruolo di Roma nell'architettura polacca del tardo barocco*, Varsavia–Roma 1996, s. 23, 75–77, il. 48 [Accademia Polacca della Scienza, Biblioteca e Centro di Studi a Roma, Conferenze, 105]. — A. Łatko, *Dzwon Zygmunta*, Jastrzębie 1998.

RESEARCH WORKS ON WAWEL CATHEDRAL IN MODERN TIMES

The present list comprises all the important studies treating — even in a marginal way — the Cathedral and its 16–18th centuries equipment, written after 1965, i.e. not included in the bibliography in *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, IV, *Miasto Kraków*, 1, *Wawel*, red. J. Szablowski, Warszawa 1965. The publications are divided into domains of art and within the domains, chronologically, into centuries. The following encyclopaedic and dictionary publications, including those comprising important set of biograms, have been omitted: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze, rzeźbiarze, graficy*, I–IV, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971–1998; *Polski Słownik Biograficzny*, XII/1 (z.52)–XXXVII/4 (z.155), Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–1997; [Saur] *Allgemeines Künstlerlexikon. Die Bildenden Künstler aller Zeiten un Völker*, I–III, Leipzig 1983–1990, IV–XX, München–Leipzig 1993–1998; *Dizionario Biografico degli Italiani*, VIII–IL, Roma 1966–1997.

The list have been closed on publications issued up to the end of 1998.